

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การละเมิดสิทธิเด็กถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม (social phenomenon) ที่เกิดขึ้นพร้อมกับสังคมมนุษย์ ในอดีตการละเมิดสิทธิเด็กสังคมมองว่าเป็นเรื่องธรรมดา จึงไม่มีการคิดหาทางป้องกันและแก้ไข ในปัจจุบันทั่วโลกต่างให้ความสนใจปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาการละเมิดสิทธิเด็กโดยบุคคลในครอบครัว

ในสังคมไทยปัจจุบัน ประสพปัญหาการละเมิดสิทธิในครอบครัวมากขึ้นและมีระดับความรุนแรงสูง โดยเฉพาะกรณีบิดามารดาทำร้ายบุตรซึ่งปรากฏเป็นข่าว ตามหน้าหนังสือพิมพ์และสื่ออื่น ๆ ทั่วไป ปัญหาดังกล่าวนี้ทั่วโลกให้ความสนใจ มีการศึกษา และวิจัยถึงสาเหตุและผลกระทบที่เกิดจากสาเหตุหลัก ๆ ดังนี้คือ สาเหตุทางด้านวัฒนธรรมจารีตประเพณี สาเหตุจากตัวบิดามารดา สาเหตุจากตัวเด็ก สาเหตุด้านครอบครัวและสาเหตุจากความสับสนในโครงสร้างทางสังคม โดยการกระทำดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็ก อีกทั้งส่งผลต่อคุณภาพประชากรและสวัสดิภาพของสังคม

จากปัญหาดังกล่าวที่บิดามารดาผู้มีอำนาจหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก แต่กลับเป็นผู้ก่อให้เกิดอันตราย โดยใช้อำนาจปกครองเกี่ยวแก่ตัวเด็กโดยมิชอบก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต สุขภาพกายจิตใจและสวัสดิภาพของตัวเด็ก จำเป็นที่รัฐต้องเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัวเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก การเข้ามาแทรกแซงสถาบันครอบครัวมีแนวความคิดที่อำนาจรัฐอยู่ 2 หลักคือ แนวความคิด police power ซึ่งเป็นอำนาจทั่วไปของรัฐในฐานะผู้ใช้อำนาจอธิปไตยที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ และแนวคิด parens patriae โดยถือว่ารัฐมีอำนาจพิเศษในฐานะเป็นบิดามารดาของประเทศชาติ ในการให้ความคุ้มครองผู้เยาว์ให้พ้นจากอันตรายหรือความเสียหายด้วยประการใดๆ ดังนั้น เมื่อบิดามารดาบกพร่องในหน้าที่ และความรับผิดชอบ

ที่มีต่อเด็กรัฐจึงต้องเข้ามาคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณภัยโดยบุคคลในครอบครัว โดยอาศัยแนวคิด police power และ แนวคิด parens patriae

ในต่างประเทศพบว่าให้ความสำคัญต่อสิทธิเด็กและมีมาตรการต่าง ๆ ที่จะกำหนดให้ ความคุ้มครองแก่เด็กที่ถูกทารุณภัยโดยบุคคลในครอบครัว ซึ่งแยกพิจารณาได้เป็น 3 มาตรการหลัก คือ

มาตรการทางอาญา ในสหรัฐอเมริกาการให้ความคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณภัยโดยบุคคล ในครอบครัวโดยบทบัญญัติกฎหมายอาญา จะมีการบัญญัติถึงความผิดที่บิดา, มารดา หรือผู้ใช้อำนาจ ปกครองทารุณภัยเด็กโดยเฉพาะ ในคดีอาญาดังกล่าวส่วนใหญ่มักจะพิจารณาคดีในศาลเยาวชน ศาลครอบครัว ซึ่งเป็นศาลที่มีการใช้ชีวิตการให้คำปรึกษาและแนะนำการเจรจาตกลงกัน และมีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมกัน เป็นกระบวนการทางศาลที่มีลักษณะเป็นการปกป้องครอบครัวและ รักษาเสถียรภาพของครอบครัว ซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับกรณีความผิดที่บิดามารดาผู้ใช้อำนาจ การปกครองทารุณภัยเด็กเป็นอย่างยิ่ง

กฎหมายแจ้งเหตุ จากปัญหาที่ว่าเด็กตกเป็นเหยื่อของการกระทำผิดเป็นบุคคลที่ถูกจำกัด ด้วยความสามารถทางร่างกายและจิตใจ ไม่มีทางต่อสู้หรือป้องกันตนเองให้พ้นจากการถูกทารุณภัย และการกระทำผิดดังกล่าวส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นภายในครอบครัว เป็นการยากจะทราบว่ามี การทารุณภัยเด็กเกิดขึ้นจากสาเหตุดังกล่าวในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียจึงมีบทบัญญัติ กฎหมายแจ้งเหตุ กำหนดให้นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ที่พบว่าเด็กถูกทารุณภัย หรืออยู่ในภาวะที่ เสี่ยงต่อการถูกทารุณภัยมีหน้าที่ ต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงาน ที่รับผิดชอบทราบเพื่อเข้าคุ้มครองเด็กได้อย่างรวดเร็ว

ในส่วนมาตรการทางแพ่ง การให้ความคุ้มครองทางแพ่งในหลายประเทศ เช่น ประเทศออสเตรเลีย มีบทบัญญัติกฎหมายครอบครัว Family Law Act บัญญัติให้อำนาจศาล ครอบครัวและศาลท้องถิ่น ในทุกมลรัฐมีอำนาจออกคำสั่ง (injunction) คุ้มครองบุคคลใน ครอบครัว (personal protection) เป็นการออกคำสั่งห้ามหรือกระทำการใด ๆ ของบิดา มารดาซึ่งจะยังผลให้เกิดอันตราย หากมีพฤติการณ์ที่ปรากฏว่าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลผู้ทารุณภัยเด็ก จะได้รับผลสองกรณีคือ ประการแรกตามกฎหมายครอบครัวมาตรา 114 ศาลมีอำนาจลงโทษปรับ หรือจะให้หาประกันหรือเอาหลักประกันมาวางศาล หรือสั่งคุมขังจนกว่าจะยอมปฏิบัติตามคำสั่ง ศาล แต่ต้องไม่เกิน 3 เดือน แม้ศาลจะได้ให้อำนาจตามกฎหมายครอบครัวแล้ว ก็ไม่เป็นการตัด อำนาจศาลที่จะลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ประการที่สอง ถ้าผู้ที่ได้รับคำสั่งศาล (injunction)

กระทำการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ศาลจะออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการจับกุมผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องมีหมายจับได้โดยวัตถุประสงค์ในการจับกุมเพื่อมีผู้ขึ้นกระทำความผิดคำสั่งศาล ซึ่งนับว่าเป็นผลดีในการป้องกันมิให้บุคคลนั้นก่อให้เกิดอันตรายแก่เด็ก และเพื่อทำการไต่สวนผู้ร้องขอให้ศาลออกคำสั่งให้จับกุมจะต้องมาเบิกความเป็นพยานต่อศาล

ส่วนในประเทศสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต มีแนวคิดในการคุ้มครองเด็กทางแพ่ง คือ ตามหลักกฎหมายครอบครัวกำหนดให้บิดามารดามีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร หากบิดามารดาใช้อำนาจปกครองหรือเลี้ยงดูบุตรในทางมิชอบ ซึ่งรวมถึงการกระทำใด ๆ ต่อบุตรอันมีลักษณะเป็นการทารุณบุตร ศาลยอมพิจารณาถอนอำนาจการปกครอง โดยผู้ที่จะยื่นคำร้องขอให้ถอนอำนาจปกครองคือ บิดา หรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และยังมีอำนาจหน่วยงานของรัฐองค์กรหรือหน่วยงานทางสังคม (Social Bodies and Organizations) หน่วยงานที่มีหน้าที่คุ้มครองดูแลเด็ก (trusteeship and guardianship agency) และพนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอถอนอำนาจปกครอง ในกรณีที่มีการถอนอำนาจปกครองทั้งบิดามารดา กฎหมายกำหนดให้ศาลสั่งให้เด็กไปอยู่ในความปกครองดูแลของทรัสต์ หรือผู้พิทักษ์ จึงนับว่าเป็นประโยชน์ต่อเด็กมากนอกจากนี้ศาลอาจมีคำสั่งแยกเด็กออกจากความปกครองและมอบเด็กให้อยู่ในความคุ้มครองดูแลของทรัสต์หรือผู้พิทักษ์ เป็นการชั่วคราวโดยไม่ต้องถอนอำนาจปกครองก็ได้และกฎหมายยังให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่องค์กรดังกล่าว เข้าฟังการพิจารณาคดีพิพาทเกี่ยวกับการปกครอง ของเด็กได้ทุกคดี

การคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณโดยบุคคลในครอบครัวในประเทศญี่ปุ่น ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาครอบครัว กำหนดให้ศาลครอบครัว (Court of Domestic Relation) ทำการคุ้มครองเด็กแยกพิจารณาไว้เป็นสองกรณี คือ กรณีแรก เพียงแต่วินิจฉัยว่ามีพฤติการณ์น่าจะเกิดอันตรายต่อเด็ก เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปคุ้มครองชั่วคราวโดยเมื่อศาลครอบครัวมีคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดว่าบิดามารดาใช้อำนาจปกครองเกี่ยวแก่ผู้เยาว์โดยมิชอบ เมื่อศาลมีคำสั่งแล้วให้จำศาลรีบแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้เจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นที่ผู้เยาว์นั้นอาศัยอยู่โดยเร็ว เพื่อเข้าทำการคุ้มครองเด็กต่อไป กรณีที่สองคือถอนอำนาจการปกครอง และถ้าในระหว่างพิจารณาคดีศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเร่งด่วน อาจมีการแต่งตั้งบุคคลอื่นเข้าทำหน้าที่คุ้มครองเป็นการชั่วคราวจึงนับว่าศาลครอบครัวญี่ปุ่นได้ให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเป็นอย่างดี

ในประเทศสิงคโปร์ สมาชิกภายในครอบครัวที่ทารุณเด็กย่อมมีความผิดและได้รับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา นอกจากนี้พระราชบัญญัติว่าด้วยสตรี (Woman's Charter) กำหนด

ให้บิดาหรือมารดาหรือญาติของเด็กที่ถูกทารุณ สามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ออกคำสั่งคุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณ โดยศาลมีอำนาจออกคำสั่งเพื่อให้ความคุ้มครองเด็กได้ สองกรณีคือ กรณีแรกคำสั่งคุ้มครองบุคคล เมื่อศาลทำการไต่สวนน่าเชื่อว่าจะมีการทารุณเด็ก ศาลจะออกคำสั่งห้ามมิให้กระทำการทารุณเด็กอีกหากฝ่าฝืนมีโทษทางอาญา กรณีที่สอง เป็นกรณีเร่งด่วนที่ปรากฏว่ากำลังเกิดการกระทำการทารุณเด็ก หรือน่าเชื่อว่าจะมีการทารุณเด็กศาลมีอำนาจออกคำสั่งฉุกเฉิน (expedited order) ห้ามกระทำความรุนแรงได้ แต่คำสั่งฉุกเฉินมีผลบังคับใช้ได้เพียง 28 วัน หรือเมื่อมีการไต่สวนคดีนั้นต่อไป นำสังเกตว่า บุตรนอกสมรส บุตรบุญธรรม บุตรที่ติดมากับคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรวมถึงเด็กที่ได้รับไว้เป็นสมาชิกของครอบครัว ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยสตรี

ปัจจุบันประเทศไทยต้องประสบปัญหาการทารุณเด็กโดยบุคคลในครอบครัวเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก แต่การให้ความคุ้มครองเด็กมีมาตรการหลักคือ มาตรการทางอาญา และมาตรการทางแพ่ง

มาตรการทางอาญา ที่ประเทศไทยใช้คุ้มครองเด็กที่ถูกทารุณโดยบุคคลในครอบครัวคือ ประมวลกฎหมายอาญา แต่การนำบทบัญญัติกฎหมายอาญามาใช้เพื่อคุ้มครอง ในความผิดที่ผู้กระทำความผิดมีความสัมพันธ์กับเหยื่อ มีปัญหาข้อบกพร่องเกิดขึ้น คือกฎหมายอาญาเป็นการคุ้มครองภายหลัง เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว และโดยลักษณะของการกระทำความผิดดังกล่าวยากที่รัฐจะสามารถตรวจสอบได้ เนื่องจากเหยื่อที่เป็นเด็กไม่สามารถช่วยเหลือตนเอง ให้พ้นจากการถูกทารุณได้นอกจากนี้การนำคดีที่ บิดา มารดา ผู้ปกครองเด็ก เข้าสู่การพิจารณาคดีเหมือนคดีอาญาทั่วไป ซึ่งทำให้เกิดผลร้ายต่อเด็ก

การให้ความคุ้มครองทางแพ่งก็ประสบปัญหาขัดข้อง เนื่องจากมาตรการทางแพ่งซึ่งประเทศไทยใช้คุ้มครองเด็กคือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1582 เป็นการถอนอำนาจปกครองบิดามารดา ผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรโดยมิชอบ เช่น การใช้อำนาจปกครองเป็นการทารุณเด็ก ซึ่งการให้ความคุ้มครองดังกล่าวยังมีปัญหาข้อขัดข้อง คือ ปัญหาข้อจำกัดอำนาจของบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอในการให้ความคุ้มครองเด็กตามมาตรา 1582

ในกรณีที่รัฐไม่สามารถจะทราบได้ว่าจะมีการทารุณเด็กเกิดขึ้นที่ใดบ้างนั้นในกฎหมายไทยตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับ 294 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานของกรมประชาสงเคราะห์มีหน้าที่รับแจ้งเหตุ แต่กฎหมายไม่ได้ระบุชัดว่าผู้ใดมีหน้าที่ความรับผิดชอบในกรณีดังกล่าวบ้าง

จากข้อบกพร่องดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าควรมีแนวทางแก้ไขดังนี้

1. ในคดีอาญาที่บิดามารดาหรือผู้ใช้อำนาจปกครองทำร้ายเด็ก ควรอยู่ในเขตอำนาจในการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว
2. กรณีเด็กอยู่ในภาวะใกล้อันตราย น่าเชื่อว่าจะได้รับอันตราย ควรนำมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำคามผิดเกิดขึ้น
3. เมื่อมีการพิสูจน์ถึงความผิดและพบว่ามีกระทำความผิดจริง ควรพิจารณานำวิธีการคุ้มครองประพฤตินำใช้ในกรณีความผิดที่ไม่รุนแรง
4. ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1582 นอกจากญาติโดยนิตินัยแล้ว ควรกำหนดให้หน่วยงานของรัฐ เช่น กรมประชาสงเคราะห์ หรือหน่วยงานเอกชนซึ่งได้รับการรับรองโดยรัฐ ให้มีอำนาจในการดำเนินการขอถอนอำนาจปกครอง
5. ควรกำหนดตัวบุคคลที่ต้องมีหน้าที่แจ้งเหตุต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนโดยการกำหนดให้นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องที่หน้าที่และความรับผิดชอบในกรณีดังกล่าว และควรกำหนดให้ผู้รับแจ้งเหตุต้องรายงานเรื่องดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการ เพื่อดำเนินการถอนอำนาจปกครองหรือเข้าคุ้มครองเด็กโดยมาตรการอื่น ๆ ต่อไป

นอกจากมาตรการทางอาญา มาตรการทางแพ่ง รัฐควรให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กทางด้านมาตรการทางสังคมด้วย เช่นรัฐควรจัดหน่วยงานรับผิดชอบในด้านการให้การศึกษอบรมและให้การเผยแพร่ความรู้แก่ครอบครัวและชุมชน ในเรื่องวิธีการเลี้ยงดูบุตรที่เหมาะสม ควรส่งเสริมให้มีความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน ในการเผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับการทำร้ายเด็ก ตลอดจนรณรงค์ให้บิดามารดา ผู้ปกครองหรือผู้รับเลี้ยง รับผิดชอบต่อเด็กตั้งแต่วันการทำร้ายเด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน และที่สำคัญอย่างยิ่งคือรัฐควรปลูกฝังให้คนในสังคมมีจิตสำนึกหรือตระหนักต่อคุณค่าของเด็ก ให้ความสำคัญต่อเด็กเป็นพิเศษ จึงนับว่าเป็นหลักประกันสิทธิเด็กที่ดีที่สุด